

ՄՇԱԿ

Տարեկան զինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կօպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)
Յայտա տրութիւնը ընդունւում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաբանչիւր բառին 2 կօպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՐԻՒՆ

Հեռագիրներ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օրէցօր.
Մատենագրութիւն. Նամակ իզդրիւրից. Ներքին
լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղե-
կութիւններ. Մակեդոնիա. Նամակ Թիֆլիսի-
յից. Նամակ Անգլիայից. Նամակ Պարսկաստանից.
Թիֆլիսից գործը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՆԼԻՆ
ԲՆՈՒ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ—
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Մոսկուայից.

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

(Ուղեւոր գործողութիւններ)

Կ. ՊՕԼԻՍ, 16 օգոստոսի. Երեկվայ ան-
կարգութիւնները ժամանակի Պերայի ոստի-
կանատան մօտ, մի տանից հայերը գցեցին
ուռւմը, որով սպանվեցան վեց ժամադարմներ
և մի քանիսը վերաւորվեցան: Ուրիշ տեղե-
րում էլ ուռւմներ են գցած: Հայերը կրակ
էին անում ոստիկանութեան և զօրքերի
դէմ: Օսմանեան բանակից և միւս սահմանա-
կից աներից, նոյնպէս և Ղալաթայի անե-
րից: Այժմ հաստատված է, որ անկարգու-
թիւնները սարքեցին հայերը՝ օտար մի-
ջամուռութիւն առաջ բերելու համար: Ար-
դէն մի քանի օր տարածված էին լուրեր,
թէ հայկական կօմիտեայ ինչ որ բան է
ստորգետն երիտասարդ թիւրքերի կօմիտեայի
հետ միասին, բայց այդ լուրերին հաւատ
չէին ընծայում: Երէկ բոլոր պետութիւն-
ների դեսպանները ստացան հայկական կօ-
միտեայի նամակներ, որոնք հաղորդում են
առաջինից բոլոր գործողութիւնների մասին:
Կ. ՊՕԼԻՍ, 16 օգոստոսի. Օսմանեան
բանակը խուժած հայերը սպառնացին օղջ
հասնել բանակի շինութիւնը. այն ժամանակ
նրանց, բանակցութիւններից յետոյ, թոյ-
լատրվեց ազատ հեռանալ բանակի դիրքերից:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՍՏԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՅ

Օգոստոսի 10-ին

ԿԻՆԵՄԱՏՈԳՐԱՖԻԸ

Հրաչքների դարն անցել է, ասում են: Երեկ
ուրիշ կարծիք ունի նոր ժամանակների մասին
այն աշխարհային, որն Արտաքինի մօտ, գիշեր
ժամանակ, առաջին անգամ տեսնելով երկաթու-
ղու գնացքը և վերապի տեղ ընդունելով նրան,
զարհուրել է և վեց ամիս հիւանդ պառկել: Ոչ,
իսկական հրաչքների դարը նոր է սկսվում:
Մարդկային յայտնական հանձնարը արհամարհում
է ժամանակը և տարածութիւնը. ֆօնօգրա-
ֆիլմի օգնութեամբ վերադարձնում է այն երգը, որ
երգել է Մալիկին տարիներ առաջ Պետերբուր-
գում. տեղի ֆօնի միջոցով ծանօթները խո-
սում են իրար հետ՝ մէկը Մոսկուայից, միւսը
մօտ 3000 վերստ հեռավորութիւնից. չորին լըծ-
վում է և գերի է դառնում մարդու հրամանին,
կէքարակալութիւնը թոյնում է լուրեր ովկիա-
նոսի վրայով Եւրոպայից Ամերիկա... Հրաչք ա-
մեն քաղաւ, հրաչք ամեն անկիւնում, նորանոր
գիւտեր նոյնքան անսպասելի նոր սերունդի հա-
նամար, որքան հասարակ նամակի կատարած
դերը այն վայրերում համար, որ չէր յանձնել իր
տիրուհուն իր տիրոջ ուղարկելով փողը և ընտել
էր գողութեան մէջ՝ հետը բերած նամակի չոր-
հիւ: Յայտնի է, որ այդ վայրերին այնուհետեւ
եթէ կամենում էր ճանապարհին այնպիսի բան
անել, որ պէտք է ծածուկ մնար իր տէրերից,
ամեն անգամ, մեծ հողատարութեամբ ծած-
կում էր հետո ունեցած նամակը անգիրք քարի
տակ, որպէս զի նա չը կարողանար տեսնել իր
արածը:

Վինցենտին պատկանող զբօսանաւը: Բանկը
շատ չէ վնասվել: Այսօր վերականգնում են
գործընթացը: Երէկ անկարգութիւններ տեղի
ունեցան նոյնպէս և Սամաթիայում ու Ենի-
գափուի մէջ. դրանք էլ հայերի սարքածն
էին: Որքան յայտնի է, զինքը բաւական
խաղաղ է անցել: Մի քանի տեղ հրացան-
ներ էին արձակում: Ոստիկանութիւնը հե-
տեւ և հեծեալ զօրքերի հետ գրաւել էր
փողոցները: Մի քանի դեսպանատներ պա-
հանութեան համար:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 17 օգոստոսի: Հրատարակ-
ված է հայոց պատրիարքական տեղապա-
հի զրուցութիւնը, որով բոլոր հայ յեղափո-
խականներին մերժում է եկեղեցուց: Օգոս-
տոսի 16-ին ուռւաց դեսպանատան մօտ
հրդէհ սկսվեց: Ուռւաց պահակաւորը 30
զինված նաւաղներ ափ իջեցրեց: Մագա-
զինները մեծ մասը փակված է: Օգոստոսի
16-ին, առաւօտեան, մահմետական խու-
ժանը Ստամբուլում, երկաթուղու կայարա-
նի առաջ դանդաղ հրապարակում, սպանեց
21 հայ արհեստագործ-բեռնակիրներին:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 17 օգոստոսի: Օգոստոսի 15-ի
զինքը թիւրքերը շարունակեցին հալածել
հայերին: Ղալաթայում աների մէջ աղա-
տութիւն որոնող հայերը կրակ էին անում
զինուորների դէմ, որոնք պատակաստում էին
խմբական հրացանածգութեամբ: Սպանված
հայերի թիւը համարվում է հարիւրնե-
րով, նոյն իսկ մինչև հազար: Զօրքերի կո-
րուստը աննշան է:

ԼՕՆԴՐՈՆ, 16 օգոստոսի: Կ. ՊՕԼԻՍ, երէկ-
վայ թիւրքի հաղորդում են որ երկուշաբ-
այն ժամանակ, երբ օսմանեան բանակի դի-
րեկտոր Վինցենտ և ուռւաց դեսպանատան
թիւրքման Մալիմով զանվում էին սուլթա-

նի պալատում, ստացվեց տեղեկութիւն, որ
օսմանեան բանակը գրաւած հայերը համա-
ձայն են անձնատուր լինել այն պայմանով,
որ իրանց թոյլատրվի հեռանալ Թիւրքիս-
թից: Վինցենտ և Մալիմով զնացին քա-
ղաք և բանակի պատուհանով բանակցու-
թիւններ սկսեցին անկարգութիւններ սար-
քողների հետ: Վերջիններս յայտարարեցին,
որ գրաւել են բանակը ոչ թէ այն մեքով,
որ ցոյց անեն սուլթանի կամ բանակի դէմ,
այլ բողոքելու համար պետութիւնների
դէմ, որոնք թողել են հայերին ճակատագրի
կամայականութեան: Գլխավոր ուռւմները
նրանք կը յանձնեն: Պայմանները ընդունվե-
ցան: Ուշ գիշերով հայերը անձնատուր ե-
ղան Վինցենտին և Մալիմովին, նրանց խ-
կայն տարան զբօսանաւը, ուր նրանք անց-
կացրին զինքը: Անգլիական պահակաւոր
և թիւրքաց համարաւոր նաւերը պահ-
պանում էին զբօսանաւը: Մինչև այժմ ան-
կարելի է որոշել երէկ սպանվածների թիւը:
Մեծամասնութիւնը հաշւում է այդ թիւը
մի քանի հարիւր և մինչև անգամ մի քա-
նի հազար մարդ: Գլխավորապէս և Թիւ-
րքիսթանի մէջ զանվող փողոցները նմանվում
են պատերազմի դաշտին: Այսօր քաղաքը
աւելի հանգիստ է: Կէսօրից յետոյ անկար-
գութիւնները կրկնվեցան: Ղալաթայի և Պե-
րսիս գրաւել են զօրքերը: Հեծեալզօրքը
պահակաւոր կազմած շրջապալում է փո-
ղոցներում: Մագազինները փակված են:

Պարիզ, 18 օգոստոսի: «Temps» լը-
րագրին հեռագրում են Կ. ՊՕԼԻՍ, օգոս-
տոսի 16-ից, որ համազօտութիւնը, որ մի-
րահաստատված էր առաւօտը, նորից խա-
ղաղվեց կէսօրին: Արիւնահեղ կռիւները
Պերայի զլխավոր փողոցում շարունակվում
էին նաև երկուշաբթի: Զօրքերը անարգել
հրացաններ էին արձակում անգէն հայերի

Մոսկուայում, նախ լուսանկարչական, յետոյ ե-
լէքտրական ցուցահանդէսներում: Այն ժամանակ
այդ գործիքն էր նորութիւն:

Թէ կինեմատօգրաֆի, թէ ելէքտրօտախիօպի
հիմը կազմում է ամենամեծ շարժան լուսանկարը,
որը դուրս է բերում չարժան առարկայի պատ-
կերը՝ նրա չարժան զանազան մօմէնտներում
և Այն դիրքերը, որ ընդունում է առարկան այդ
անկարգութեան, մեր աչքը չէ ըմբռնում առա-
ձին-առանձին, այլ ձուլում է ի, մի այնպէս, ինչ-
պէս մի հրեղէն շրջան էր տեսնում, երբ ունեւի-
քով արագ պտտում ենք կրակի կտորը: Յայտնի
է, որ կատարելագործած լուսանկարը դուրս է
բերում այնպիսի աստղերի պատկերներ, որոնք
մաշակելի չեն անդիտակ աչքի. այս դէպքում լու-
սանկարը կարողանում է անել այն, ինչ որ ան-
հար է մեր աչքի համար.—նա կտոր-կտոր է
անում, վերցնում ու է առարկայի շարժումը,
մի վայրկեանում (այսինքն մինչև դուր երկու ան-
գամ բաց ու խուլի անել աչքերը) ըստառուն-
յիտուն պատկեր հանելով շարժվող առարկայից,
զիցուր պատկերը ձիւց: Երկաթեցեցք թէ կանգ-
նած էր մի մօմէն սենեակում, մի փոքրիկ գրքի
մեծութեամբ ըստառուն բացուածքի առջև, որի
ետեւից արագ անց են կացնում այն ժապաւնը,
որի վրա դուրս են բերված շարժվող ձիւս ակն-
թարթալին պատկերները: Եթէ սենեակը մօմէն
չը լինէր և ժապաւնը կամայ շարժէին, դուր
կը տեսնէին ձիւսն այնպիսի յարմարական զիւ-
րեղութիւն, որ իրականութեան մէջ դուր անկարող
էր լինելը նշմարել, և լուսանկարը ձիւս համար
այդ դէպքում կը խաղար մի խոշորացոյցի դեր:
Բայց սենեակը մօմէն է, ժապաւնը արագ են
շարժում և ետեւից լուսաւորում պայծառ ելէք-
տրական լուսով.—դուք այլ եւ չէք տեսնում ա-
ռանձին պատկերներ, այլ մի անընդհատ շար-
ժում, ինչպէս իրականութեան մէջ, այն տարե-
րութեամբ միայն, որ առարկաները երևում են

դէմ: Զօհերի թիւը 2000-ից անց է: Ան-
ցեալ զինքը կռիւներ եղան մի քանի գիւ-
ղերում Բոսֆօրի վրա:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Օ Ր Է Յ Օ Ր

XXXVIII

«Աստուած բարի աջողութիւն տայ»,—ան-
շուշտ կը բացականչի մեր զիւղացին, երբ իմա-
նայ ներքին գործերի միջնորդութեան հարկա-
հանութեան նոր ծրագրի մասին, որին նուիր-
ված էր «Մշակ» անցեալ համարի առաջնորդ-
ը: Հարկահանութիւն,—անշուշտ, դուք
մինչև իսկ անմիտ բառ է այն երջանիկների
համար, որոնք հարկ չեն տալիս, կամ որոնք
գրպանները ոչինչ չեն գտնում, երբ այնտեղից
գուրս են գալիս մի քանի տասնեակ լուրերներ:
Բայց չարքաչ, աղքատ, ծայրը ծայրին հասցնե-
լու անկարող զիւղացու համար դա մի սոսկալի
խօսք է, աւելի անհելի, քան ինքը զիւր, և աւե-
լի սարսափեցնող, քան որ և է վարակիչ հիւան-
դութիւն:

Տեսել էք, ընթերցող, թէ ինչ պատկեր է
ներկայացնում զիւրը, տարին երկու անգամ, երբ
պէտք է զիւղական հարկերը հաւաքվեն: Կա ա-
նօրեայ կհանքի անախորժ տեսարաններից չէ,
այլ մի քայքայիչ փաթիլիկ, որ անցնում է գիւ-
ղի վրայով և ետեւից թողնում արտառուշ, լաց,
քայքայված անտեսութիւն, ընդհանուր յուսաբե-
կութիւն...

Մեր գաւառներում, մասնաւոր որտեղ զեռ-
պարկական տիրապետութեան բարքերը չեն
անհետացել, որտեղ դեռ զեռօխիւր, կամ լիւ-
լիքի ձեռքին հաստատ պահպանվում է ճիւղա-
տը, մահալ կամ մարակը, ուր գէղերը դեռ

շատ փոքր (մարդիկ, օրինակ, փոքրիկ տիկնիւն-
երի չափ), միադոյն, առանց բնիկ և ֆի և ան-
որոշ:
Ֆրանսիացի Լիւմիէր եղբայրների հնարած
կինեմատօգրաֆը ելէքտրօտախիօպից աւելի
կատարեալ գործիք է: Նա առարկաները կարո-
ղանում է ցոյց տալ ընտանի մեծութեամբ և
բնիկեֆով ու աւելի որոշ, թէ և նոյնպէս պատ-
կերը ձեռք աչքի առջև դողդողում է, առարկանե-
րը երևում են լուսանկարի միակերպ զոյնով:
Կինեմատօգրաֆի մէջ էլ պայծառ ելէքտրական
լոյսը անցնում է արագ շարժվող (վերից ներ-
քէ) լուսանկարված ժապաւնի միջով, բայց ձեռք
ցոյց չեն տալիս ժապաւնը, այլ լոյսը ժապա-
ւէնի միջից անցնելով՝ ընկնում է մեծ էրիա-
նի վրա, այնպէս որ դուք այդ էկրանը կարող
սպիտակ ըստառնուտ վրա տեսնում էք ժապա-
ւէնի նկարները, բայց անհամեմատ աւելի մեծ
դիրքով, և որովհետեւ ժապաւնը շարժվում է
շատ արագ, ուստի դուք էկրանի վրա տեսնում
էք ոչ թէ առանձին դիրքեր, այլ կինեմա տե-
սարաններ:

Ինչպէս տեսնում էք, Լիւմիէր եղբայրների
գիւտը մոդական լապտերի կօմբինացիան է ելէք-
տրօտախիօպի հետ, և վերջինիս վերաբեր-
մամբ առաջադիմութեան երկրորդ քայլն է կազ-
մում: Ուր կը յանգի այդ առաջադիմութիւնը,
երկաթայն անգամ զփուար է: Կարելի է կար-
ծել յամենայն դէպս, որ շուտով կինեմատօգրա-
ֆին օգնութեան կը հասնի դոնաւոր լուսանկա-
րը, որ նոյնպէս նոր գիւտ է, և կատարելագոր-
ծութեան ճանապարհի վրա է գտնվում:

Ոչ, հրաչքների դարը չէ անցել. անցնում է մի-
այն աղիտութեան դարը, որ լցնում էր աշխար-
հը հրէշներով ու հրաչքներով:

Տ. Գովհանիսեան

Типографія Канцел. Главнаго нач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. № 4.